

Стецик Т. С.,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

СИСТЕМА ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ПЕРСУАЗИВНОСТІ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядаються та аналізуються лінгвістичні засоби вираження персуазивності на різних рівнях мови, а саме лексичному, граматичному та стилістичному. Дається порівняльна характеристика усного та писемного політичних дискурсів.

Ключові слова: усний політичний дискурс, писемний політичний дискурс, політична промова, засоби переконання.

В данной статье рассматриваются и анализируются лингвистические средства выражения персуазивности на разных уровнях языка, а именно лексическом, грамматическом и стилистическом. Дается сравнительная характеристика устной и письменной политических дискурсов.

Ключевые слова: устный политический дискурс, письменный политический дискурс, политическая речь, средства убеждения.

This paper examines and analyzes the linguistic means of persuasion at different levels of language, such as lexical, grammatical and stylistic. It gives a comparative description of written and spoken political discourses.

Keywords: spoken political discourse, written political discourse, political speech, means of persuasion.

Політичний дискурс є прекрасним прикладом демонстрації природного розвитку не тільки самої мови, але й суспільства, культури та релігії, частиною яких він є. Він являє собою взаємодію політичних представників та аудиторії, а також тих засобів переконання, які застосовуються в процесі їхнього спілкування. Декодуються таких засобів та розпізнавання прихованого змісту політичних повідомлень стає життєво необхідним підґрунтям для пересічного громадянина при виборі лінії поведінки та прийнятті політичних рішень.

Розрізняють писемний та усний дискурси. Як зазначає Д. Крістал «усна та писемна форми мови можуть бути визначені з посиленням на два окремих, проте таких, що частково перекривають одне одного, ряди мовних та позамовних особливостей, які для зручності узагальнили як мовлення та письмо» [3, с. 69]. Мовлення є тимчасовим швидкоплинним явищем, в процесі якого неможливо «повернутися та змінити або перестроїти наші слова» [2, с. 115]. У порівнянні з письмом процес мовлення є зазвичай менш спланований та соціально структурований, проте передбачає набагато тісніший зв'язок його учасників. Важлива також і «функціональна різниця між усною та писемною мовами» [4, с. 66]. Метою мовлення в основному є усупільнення та встановлення зв'язку між людьми, тобто виконання фатичної та емоційної функції мови. Письмо ж реалізує головним чином референтну та частково металінгвістичну функції, так як «веде запис культурних знань, літератури... історичних та наукових фактів» [4, с. 66].

Окрім різниці у функціях, найбільш очевидна відмінність між усною та писемною мовами полягає в тому, що мовлення додає цілу низку фонетичних та фонологічних вимірів, які можуть слугувати меті оратора переконати та вплинути на аудиторію (аспекти звуку: ритм, тональність, гучність інтонації тощо, а також паралінгвістичні особливості: жести, міміка). Слухач окрім фактичної інформації сприймає також емоційний фон, який підсилює ідеї мовця та наголошує на тій чи іншій їх стороні. Акцент на певному слові, пауза чи зміна тону можуть відігравати важливу роль в інтерпретації повідомлення слухачем та ставленні до нього. Окрім інтонаційних елементів, мовленню притаманні також простіші констукції, неформальний стиль, наявність великої кількості повторень, вставних слів та фраз (so, well, I think, you know) [4, с. 67]. Саме усна форма дискурсу дає можливість встановлення безпосереднього зв'язку між промовцем та слухачем, а також отримання негайної зворотної реакції в процесі спілкування та обміну повідомленнями.

Писемний дискурс відзначається відносною сталістю, формальністю, наявністю дистанції з аудиторією, а також ширшими можливостями для використання різноманітних граматичних та стилістичних прийомів та більшою лексичною концентрацією.

Найяскравішим прикладом усного політичного дискурсу є політична промова, як результат неймовірно складного та комплексного процесу ретельного підбору слів, подання своєчасної ідеї, розставлення акцентів, правильного подання повідомлення та створення привабливого образу самого оратора.

Отже, спробуємо визначити ті лінгвістичні засоби вираження персуазивності в політичному дискурсі, які притаманні політичним промовам на різних рівнях мови.

На лексичному рівні найважливішим моментом стає вибір правильного словесного наповнення. Хоча більшість промов презентуються усно, проте вони є добре підготовленими заздалегідь для того, щоб пропагувати ідеї та плани оратора з метою отримання схвалення аудиторії та політичної підтримки. Важливим є обрання такої теми, яка є нагальною та важливою для суспільства на певному етапі його розвитку. Так, наприклад, темами передвиборчих кампаній є зазвичай оцінка минулого (особливо роботи минулого уряду), теперішньої ситуації в країні та за кордоном, перспективи, плани та ідеї на майбутнє. Відповідно, в залежності від теми, аудиторії, політичної ситуації в країні й відбуватися вибір лексики, а отже й лексичних засобів вираження персуазивності: часте вживання одних й тих самих слів, складних слів, формальної та неформальної форми мови тощо. Так, наприклад, для американського політичного дискурсу притаманне часте використання таких слів як *citizens, government, liberty, union, people*, а також *America, American*, вживання яких в промовах (особливо в президентській риторичі) неухильно зростає, що може бути свідченням зміцнення духу націоналізму серед аудиторії, а також використання поняття націоналізму в якості інструменту переконання.

Крім того, в промовах, як правило, використовується *topic words* – група спеціально відібраних слів, яка домінує певну частину або й увесь дискурс, а, отже, вказує на його головну ідею. Такими словами зазвичай є синоніми, гіпоніми, антоніми чи іншим чином пов'язані між собою слова або словосполучення, що дозволяють оратору уникати небажаних повторень, не відступаючи від головної теми дискурсу.

Невід'ємною частиною формального політичного дискурсу є також складні слова, як правило, багатоскладові слова іноземного походження (грецького, латинського або французького). До них також відносяться вузькоспеціалізовані слова зі сфер права, економіки, релігії, військової справи тощо. Проте варто зазначити, що оскільки такі слова рідко з'являються в повсякденних розмовах, простежується зниження їх використання й в політичному дискурсі, оскільки політики виголошують свої промови перед простим народом, а складність інтерпретації та розуміння повідомлення може призвести до небажаних результатів. Так, наприклад, в другій інавгураційній промові Ендрю Джексона від 4 березня 1833 року можна нарахувати 43 складних слова: іменники, дієслова, прикметники, прислівники і навіть сполучники, найчастіше латинського та грецького походження: *suffrages, solicitude, solemnities, preparatory, enlightened, conformity, allude, submission, ordained, brethren* тощо. Тоді як у Біла Клінтона в промові з тієї самої нагоди від 20 січня 1997 року їх тільки 31: *conviction, abolished, scourge, turmoil, unrivaled, dignity, harness, enterprise, unleash* та інші.

Зважаючи на все вищесказане, семантичний вибір слів є процесом досить складним та повинен враховувати політичні, соціальні, культурні, а також особистісні фактори. Кожен оратор добирає слова, які найкраще передають його ідеї, а також співзвучні з його іміджем. Президент Авраам Лінкольн був відомий як дуже релігійна людина, тому й його промови містили набагато більше релігійних посилань, ніж, наприклад, у Теодора Рузвельта, який практично їх не використовував. Сучасний політичний дискурс направлений ж у першу чергу на комунікацію з масовою аудиторією, для переконання якої використання простої та зрозумілої мови є більш ніж необхідною.

На граматичному рівні засобами вираження персуазивності стають типи речень, їх довжина, структура, використання часів та способів дієслова, вживання особових займенників тощо. Так, наприклад, в тій же промові Б. Клінтона від 20 січня 1997 середня кількість слів в реченні складає 20, що робить їх більш зрозумілими та кращими для сприйняття. В основному складність його промови виражається через стилістичні прийоми (повторення, вигуки, вокативи, риторичні запитання тощо), а не через складні граматичні структури. Речення є короткими та містять прості сурядні конструкції, а довші найчастіше розділені крапкою з комою; нараховується незначна кількість пре- та постмодифікаторів. Дієслова здебільшого є особовим, а складнопідрядні речення зазвичай є означальними або з підрядними мети:

Along the way, Americans produced a great middle class and security in old age; built unrivaled centers of learning and opened public schools to all; split the atom and explored the heavens; invented the computer and the microchip; and deepened the wellspring of justice by making a revolution in civil rights for African Americans and all minorities, and extending the circle of citizenship, opportunity and dignity to women.

Часові форми дієслова можуть бути індикатором поглядів оратора. Так, у цій же промові Б. Клінтона інфінітив від дієслова *be* / «бути» вживається 9 разів, його теперішня форма *is/are* – 30, минула *was /were* всього лише 5, а маркер майбутності *will* – 27. З чого можна зробити висновок, що президент робить акцент скоріше на теперішньому та майбутньому, ніж на минулому.

Використання особових займенників займає важливе місце в американській президентській риторичі. Якщо використання «I / «я», може бути ознакою 'егоцентризму', так званої *exclusion strategy* / стратегії виключення, то «використання *we* / «ми» є простим, але потужним засобом *inclusion strategy* / стратегії залучення» [5, с. 259]. Останній можуть слугувати і імперативи, як от *let us*. Проте він є швидше риторичним інструментом, який використовується для «запрошення глядачів стати частиною дискурсу» [5, с. 256].

Якщо ж розглядати політичний дискурс на рівні стилістики, то він, звичайно, не буде ідеальним місцем для вживання літературних прийомів. Та без використання щонайменше деяких з них політичні виступи були б лише блідим викладом ідей та планів. Тому «творчий підхід промовців до використання мови», що виділило б їхні виступи з поміж інших [1, с. 190], є невід'ємною складовою процесу творення персуазивного дискурсу. Оратори стараються знайти свій власний стиль, співзвучний з їхнім іміджем та індивідуальністю, який би давав можливість налагодити комунікацію з аудиторією найсприятливішим для них чином. Так, американському політичному дискурсу притаманна наявність великої кількості метафор, повторень, контрастних пар, слів з негативною/позитивною конотацією, паралелізмів, релігійно спрямованої лексики (*pray, prayer, God, Him, His, Almighty, divine, sacred, bless*) тощо.

Наприклад, в другій інавгураційній промові Біла Клінтона можна знайти декілька 'свіжих' метафор та вдалих повторів (здебільшого патріотично спрямованих), контрастних пар та паралелізмів:

We must keep our old democracy forever young. (метафора, контраст)

But the journey of our America must go on. (метафора)

А промові Франкліна Рузвельта від 20 січня 1937 року притаманна велика кількість слів з негативною конотацією: в абзаці, що складається всього з 85 слів, можна знайти наступні слова: *disasters, inevitable, problems, unsolvable, epidemics, fatalistic, suffering, epidemics, disease, refused, problems, hurricanes, disaster*.

Найважливішим ж моментом будь-якого політичного повідомлення є його когерентність, свого роду невидима нитка, яка з'єднує весь дискурс. Звичайно граматична та лексична когезія також важливі, проте саме когерентність є визначальною для успішного розуміння політичних промов та того звернення, яке в них закладене, адже саме завдяки їй промова стає цільною, набуває логічного розвитку подій, що, в свою чергу, сприяє функції переконання.

Беручи до уваги все вищезазначене, можна зробити висновок, що мова є невичерпним джерелом засобів вираження персуазивності, де кожен політичний діяч може віднайти свій власний стиль та ті прийоми, за допомогою яких він/вона зможе привернути увагу та вплинути на аудиторію. Важливим в цьому процесі стає вибір лексичного, стилістичного та граматичного наповнення дискурсу, що дозволяє передавати ідеї, погляди та плани в логічній послідовності, а також сприяє кращому розумінню з боку аудиторії.

Література:

1. Cerny, Jiri. *Uvod do studia jazyka*. – Rubico : Olomouc, 1998.
2. Cook, Guy. *Discourse*. – Oxford : London. 1989.
3. Crystal, David, and Derek Davy. *Investigating English Style*. – Longman : New York, 1969.
4. Dontcheva-Navratilova, Olga. *Grammatical Structures in English: Meaning in Context*. – Brno, 2005.
5. Halamari, Helena. «On the Language of the Dole-Clinton presidential debates: General Tendencies and Successful Strategies». *Journal of Language and Politics*. Feb. 2008: 247-270.